



Balkánské motivy: doplňky inspirované tradiční kulturou

Bakalářská práce

Studijní program: B3107 – Textil

Studijní obor: 3107R006 – Textilní a oděvní návrhářství

Autor práce: **Nikol Mužinič**

Vedoucí práce: doc. Ludmila Šikolová, M.A.





Balkan motives: Accessories inspired by traditional culture

Bachelor thesis

Study programme: B3107 – Textil

Study branch: 3107R006 – Textile and Fashion Design - Design of fashion accessories and interior objects

Author: **Nikol Mužinić**

Supervisor: doc. Ludmila Šikolová, M.A.



Technická univerzita v Liberci
Fakulta textilní
Akademický rok: 2017/2018

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Nikol Mužinić**
Osobní číslo: **T15000296**
Studijní program: **B3107 Textil**
Studijní obor: **Textilní a oděvní návrhářství**
Název tématu: **Balkánské motivy: doplňky inspirované tradiční kulturou**
Zadávací katedra: **Katedra designu**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Rešerše a průzkum historických podkladů k práci.
2. Průběh navrhování, volba materiálu.
3. Zkoušky materiálu a vytvoření stříhu souvisejícího s tvorbou náhrdelníku.
4. Realizace náhrdelníku a sady broží.
5. Fotodokumentace.



[Handwritten signature]

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **25**

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná**

Seznam odborné literatury:

Dějiny srbské kultury. V Praze: Nakladatelství Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, 1995, 211 s., lxiv s. barev. il. ISBN (váz.)

KOUCKÝ, Jiří. Bižuterie: základní učebnice zbožíznalství. Jablonec nad Nisou: Svaz výrobců bižuterie, Jablonec nad Nisou, 2005, 229 s. ISBN (váz.)

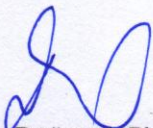
ŠESTÁK, Miroslav. Dějiny jihoslovanských zemí. Praha: Lidové noviny, 1998, 756 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-266-9

Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ludmila Šikolová, M.A.**


Katedra designu

Datum zadání bakalářské práce: **5. října 2017**

Termín odevzdání bakalářské práce: **4. května 2018**


Ing. Jana Drašarová, Ph.D.
děkanka




Ing. Renata Štorová, CSc.
vedoucí katedry

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum: 1.5.2018

Podpis: 

Abstrakt

Má bakalářská práce se věnuje zpracování motivů lidové kultury oblastí Srbska a Černé Hory. V teoretické části práce popisuje folklor jednotlivých částí těchto zemí a rozdíly mezi nimi. Věnuje se podobám lidových krojů, používaným motivům a jejich symbolice. Tyto motivy jsou v práci dále výtvarně zpracovávány.

Praktická část práce popisuje vznik sady šperků, které jsou balkánskou kulturou inspirované. Práce dokumentuje postup navrhování výtvarné podoby šperků a popisuje postup jejich výroby a použité technologie.

Sada, která je výsledkem mé práce, sestává z náhrdelníku a oboustranných broží, které jsou určeny pro denní nošení.

Abstract

My bachelor thesis deals with processing of motives in the regions of Serbia's and Montenegro's folk culture. In the theoretical part the work describes folklore of individual parts of these countries and differences between them. She deals the forms of folk costumes used motives and their symbolic. These motives are then artfully processed in the work.

Practical part of bachelor thesis describes the formation of a set of jewelry, that is inspired by Balkan's culture. The work documents the process of designing art image of jewelry, their production and their used technology.

The set consists of necklace and double - sided broches, that is the result of my work and that is designed for daily wear.

Klíčová slova

Černá Hora

Srbsko

Lidové kroje

Korálková výšivka

Rokajlové perličky

Výrazný šperk

Keywords

Montenegro

Serbia

Folk costumes

Bead embroidery

Seed beads

Statement jewelry

Obsah

1. Úvod	9
2. Inspirační zdroje	10
2.1 Národní kroje a lidové umění	11
2.1.1 Kroje dinárské oblasti	12
2.1.2 Kroje přímořské oblasti	13
2.1.3 Kroje centrálního Balkánu	15
2.1.4 Kroje panonské oblasti	16
2.2 Použité motivy	17
2.3 Použitá barevnost	19
2.4 Inspirativní osobnosti	20
2.4.1 Joyce J. Scott	20
2.4.2 Jaroslav Čermák	21
2.4.3 Karla Mokrošová	22
3. Návrhy a skici	23
4. Použité materiály a technologie	25
4.1 Zkoušky materiálu	25
4.2 Materiály	25
4.2.1 Perličky	25
4.2.2 Nitě	26
4.2.3 Neodymové magnety	27
4.2.4 Textilní podklad pro výšivku a podšívka výšivky	27
4.3 Technologie	28
4.3.1 Korálková výšivka	28
5. Realizace	29
5.1 Brože	29
5.2 Náhrdelník	31
6. Závěr	33
7. Fotodokumentace	34

8. Seznam použité literatury	37
Seznam obrázků.....	37

1. Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala téma balkánských motivů, a to proto, že kultura této části Evropy je mi osobně blízká. Vycházela jsem především z motivů tradičního folkloru. Velkou inspirací mi byly kroje z Černé Hory a dílčí oblasti Srbska. Motivy na nich použité jsem si rozdělila na jednotlivé části, které jsem dále zpracovávala, upravovala a posléze opět propojovala.

Od počátku navrhování bakalářské práce jsem byla pevně rozhodnutá, že bych chtěla navázat na své předchozí semestrální práce a zkušenosti. Zvolila jsem si tedy pro realizaci skleněné perličky a techniku koráلكové výšivky. Tímto způsobem jsem vytvořila sadu šperků. Mým cílem bylo v ní zastoupit jak prvek, který by byl spíše výstavním kouskem reprezentujícím řemeslo, tak prvky, které by sloužily ke každodennímu nošení.

2. Inspirační zdroje

Hlavním pramenem inspirace pro moji bakalářskou práci mi bylo lidové umění oblastí Černé Hory a dílčí části Srbska, konkrétně lidové kroje a jejich výtvarná podoba. Mimo dalších důvodů této volby také výtvarně navazují na mé předchozí práce, ať už semestrální, nebo ty, které vznikaly v rámci mé volné tvorby. Jak je popsáno v dalších kapitolách práce, velmi často se na krojích z mnou vybraných oblastí těchto zemí objevují ornamentální a florální motivy. Inspirace přírodou pro mě byla vždy klíčová, často a ráda pracuji s naturálními prvky.

Několikrát jsem v minulosti výše uvedené země navštívila a v souvislosti s lidovým uměním a svébytnou kulturou na mě velký dojem zanechalo Srbsko. Když jsem přijela do srbské vesnice, měla jsem oproti běžnému životu ve střední Evropě pocit, jako bych se vrátila v čase. Zdejší lidé se stále drží „venkovského způsobu života“, jsou velmi soběstační. Stále pro ně významnou roli hrají malá hospodářství a zemědělství. Běžně jsem během své návštěvy potkávala různé trhy, včetně dobytčích, které tu do jisté míry nahrazují hůře dostupné obchody a služby. Zdejší obyvatelé působí velmi šťastně a spokojeně, byli velmi přátelští nejen mezi sebou, ale také vůči nám, turistům. V takovém prostředí se také dodnes dobře daří právě folklorní lidové kultuře, se kterou jsem se zde také osobně setkala.

Černohorské kroje jsem do své práce zařadila ze dvou důvodů. Tím prvním je má osobní vazba k této zemi, v jižní části této země žije část mé rodiny z otcovy strany. Druhým důvodem je fakt, že černohorské kroje byly vždy velmi reprezentativní, používaly se pro jejich výrobu drahé látky a další materiály. Jejich cílem bylo reprezentovat svého nositele a dávat na odív jeho bohatství. Ideově se toto ztotožňuje s mým záměrem pojmout část vytvořené sady šperků také velmi reprezentativním způsobem, jako ukázkou bohatosti možností tradičních řemesel.

Ke zpracování perliček mě vedla bohatá tradice sklářských řemesel v okolí Jablonce nad Nisou. Ze všech možných způsobů jejich navlékání mě již před lety okouznil tzv. beadweaving, šití z korálek. Tuto techniku jsem se rozhodla použít pro její variabilitu možných kombinací šicích stehů, vedoucí k velkému množství různých výsledků a společně s širokou škálou perličkového sortimentu vedoucí i k vytvoření různých efektů.

Dále jsem se při zhotovování praktické části své práce inspirovala některými osobnostmi umělecké sféry, jak je v práci uvedeno.

2.1 Národní kroje a lidové umění

Národní kroje zaujímaly v průběhu historie pro Srby jedno z nejdůležitějších míst v jejich každodenním životě. Dochovány jsou oděvní celky z 19. a počátku 20. století. Tyto kroje jsou velmi rozmanité, odlišují nejen mužský a ženský oděv, ale i příslušnost k jednotlivým krajům a etnickým skupinám. [1]

Národní kroje byly během své historie vystaveny mnoha vlivům, které se podepsaly na vzhledu jednotlivých obsažených prvků. [2]

Výrazně se odlišují kroje podle typu prostředí, ze kterého pochází. Měšťanské kroje jsou typické použitím drahocenných tkanin, zlatých a stříbrných výšivek, a kvalitním řemeslným zpracováním. Na jejich vizuální stránce jsou patrné turecko-orientální vlivy. Kroje pocházející z vesnic byly převážně produktem lidové rukodělné tvořivosti, vyráběly je srbské ženy a jen některé části výroby prováděli kvalifikovaní řemeslníci.

Podobný způsob života v určitých větších územních celcích ovlivňoval i podobu a podobnost jednotlivých krojů. Základním dělením se folklorní kultura Srbska a Černé Hory dělí na oblast dinárskou, přímořskou, centrálně balkánskou a panonskou. Pro každou oblast je určující základní typ kroje (a dále jeho další varianty, které se odlišují materiálem a výzdobou dle tradic a společenských vrstev).

Koncem 19. století tradiční styl odívání ustupuje městskému evropskému oděvu a kroje zaujímají místo kulturněhistoricky děděné hodnoty. Jejich denní nošení se do dnešní doby prakticky nedochovalo, jejich používání se omezilo na sváteční příležitosti a několik uzavřených společenských skupin. [1]

2.1.1 Kroje dinárské oblasti

Jedná se o oblasti severní Dalmácie, velké části dnešní Bosny a Hercegoviny, kontinentální části Černé Hory a jihozápadní okraje Srbska. V těchto oblastech byl rozšířeným způsobem obživy chov dobytka a ovcí. Přizpůsobena tomu byla i podoba lidového kroje, mnoho jeho součástí se vyrábělo z vlny. Míst, kde se vlna zpracovávala, bylo v těchto oblastech nespočet, často se využívalo malých horských říček, na kterých stávaly valchovny. Ke zpracování vlny docházelo také v jednotlivých domácnostech. Tkanina zpracovaná do podoby sukna se poté barvila, často na tmavé barvy, nebo červenou.

Důležitou součástí mužského i ženského kroje je dlouhá košile vyráběná zpravidla ze lnu nebo konopí, od konce 19. století se objevují i bavlněné. Rozdíl mezi mužskou a ženskou tunikou je v jejich délce (mužská je kratší) a zdobení (ženská je zdobenější, více vyšívána).

Dalšími částmi ženského dinárského kroje je tkaný vlněný pás a zástěra. Na zimu byla součástí kroje vesta nazývaná Zubun. Co se zdobení týče, jde o nejvýraznější kus krojového oděvu, vyšívány býval prakticky po celé ploše. Hlavu si ženy zdobí čepcem, vdané ženy přes něj ještě kladou poskládaný šátek. Jako šperk se často objevují stříbrné jehlice do klobouku, náhrdelníky a různé spony.



Obr. 1 Ženské kroje dinárské oblasti

Mužský kroj kromě košile sestává z úzkých kalhot (v některých regionech se objevují širší nohavice – „pelengiri“) a vesty, nebo kabátu s rukávy. Doplněn byl různobarevným tkaným pásem a nízkou červenou čepicí, kolem níž se v krajinách, kde byly chladnější zimy se omotával šálem.

Soulad barev, který je na krojích patrný, je dán mimo jiné jemným barvením přírodními barvivy. Častým motivem výšivek jsou horizontální ornamentální vzory a různě stylizované květiny. [1,3]

2.1.2 Kroje přímořské oblasti

Kroje přímořské oblasti zaujmají oproti krojům dinárským menší oblasti. Jedná se o úzký pobřežní prostor Černohorského přimoří a Boku Kotorskou, obě tyto oblasti však udržovaly styky s vnitrozemím, a tedy je zde jistá podobnost i v odívání. V krojích lze pozorovat i příměs evropského stylu odívání. Shodný s dinárským krojem je používaný materiál, opět se objevují lněná, konopná a bavlněná plátna, stejně jako použití vlny. Objevují se ale i tkaniny průmyslové výroby, jako velur, brokát a hedvábí. V době rozvinuté námořní plavby se do oblastí dostávají slunečníky, vějíře, ...

Dále se kromě barevných výšivek objevují i výšivky čistě bílé a jemné krajky. Barevně kroje vychází z jednoduchých kombinací dvou až tří pestrých barev a doplněny jsou zlatými a stříbrnými šperky.

Ženský kroj se skládá z dlouhé sukně se záhyby, často bývá přišita k živůtku. Existují různé varianty, odlišující se barvou nebo druhem použité tkaniny. Sukně s košilí je přepásána pásem z vlny nebo hedvábí. Další součástí je stejně jako u dinárského kroje zástěra. Jako vrchní vrstva oděvu se nosí živůtek a kabátek. Hlavu si ženy ovazují šátky, v některých částech oblasti se objevuje nízká čepice.

Čepice je součástí i mužské verze kroje, na povrchu je povlečená hedvábím. Dalšími částmi kroje je košile s krajkovými vložkami, široké nabírané kalhoty, pás, vyšíváná vesta a kabát s dlouhým rukávem. Okolo pasu se uvazuje kožený pás na peníze a zbraně – slouží na dvě krátké pušky nebo pistole.

Kroje mohou být v některých ohledech podobné krojům dinárské oblasti, je na nich ale patrné odlehčení vlivem mírnějšího přímořského klimatu. [1,3]



Obr. 2 Mužský kroj přímořské oblasti

2.1.3 Kroje centrálního Balkánu

Kroje oblastí centrálního Balkánu se vztahují k jižní a střední části Srbska, kosovsko-metohijské oblasti a k oblastem Rašky. Tyto kroje reprezentují spojení zemědělského a pasteveckého způsobu života – na těchto územích se střídají kopce s nížinami. Je na nich možné pozorovat vlivy řecké, byzantské a turecko-orientální kultury.

Pro mužský kroj jsou charakteristické vesty v bílé a hnědé barvě, zdobené černou nebo tmavě modrou šňůrou.

Ženské kroje jsou mimořádně bohaté na zdobení. Objevují se aplikace různých ozdob, florální a ornamentální výšivky. Často se používá červená v kombinaci se zlatou nebo stříbrnou. Základní částí ženského kroje je košile, která je velmi bohatě vyšívána. Doplněna je vlněnou nebo bavlněnou sukní, na které se nejvíce projevovaly krajové odlišnosti – sukně se lišily v barvách, délkách a ozdobách.

Opět se zde objevuje „Zubun“, dlouhá vyšívána vesta. Jako pokrývka hlavy se používají čepce a závoje, důraz se klade i na úpravu vlasů. [1,3]



Obr. 3 Detail kroje z oblasti centrálního Balkánu

2.1.4 Kroje panonské oblasti

Nalezneme je v centrální oblasti Srbska, Vojvodině a Baranji. Na jihu se mohou prolínat s kroji centrálně balkánskými a dinárskými, v ostatních oblastech jsou ovlivněny středoevropským stylem odívání a barokem. Panonský prostor je převážně nížinný a hojně úrodný, což se projevuje i na ekonomické situaci obyvatel. Toto ovlivňuje i odívání, lidé si mohou dovolit bohatě zdobené kroje se spoustou ozdob.

Základem ženského kroje je dlouhá, nabíraná košile. Doplnují ji plátěné nebo vlněné sukně, opět nabírané. Kroj je přepásaný opaskem a doplněný zástěrou, v některých krajích se zástěry nosí i dvě. Zdobeny je nejčastěji rostlinnými motivy, objevují se ale i motivy geometrické. Barvy bývají světlé, motivy jsou často vykládané zlatem.

Specifické pro ženský kraj jsou pokrývky hlavy – různě poskládané šátky, nevěsty a mladší ženy nosí věnce z květin nebo zlatem vyšívané čepce.

Mužský oděv se skládá z plátěné košile a kalhot, košile se netypicky nosí zastrčená v kalhotách. Stejně jako ženský je i mužský kraj bohatě zdobený, častý je na něm motiv zlatého obilného klasu, který symbolizuje plodnost a hojnost.

Zimní varianta kroje je doplněna vestami, buď z vlněného sukna, nebo kůží a kožešin. Tyto vesty se zdobí kousky barevných suken nebo koženými aplikacemi, které doplňují výšivky. [1,3]



Obr. 4 Detail kroje panonské oblasti

2.2 Použité motivy

Klíčem, podle kterého jsem si vybírala konkrétní motivy, které použiji, byla jejich vizuální podobnost. Zaměřila jsem se na květinové, rostlinné a ornamentální prvky používané v lidovém umění. Podle výše uvedeného dělení se jedná o motivy používaných na zdobení krojů v oblasti přímořské a v oblastech centrálního Balkánu.

K tomuto výběru mě vedlo několik důvodů. Prvním bylo, že jsem z osobních důvodů chtěla zpracovávat oblast dnešní Černé Hory (přimořskou oblast). Dále jsem tedy ze srbských oblastí vybírala takovou, jejíž kroje budou svým zdobením černoohorským výrazově a tvarově podobné. Z tohoto pohledu nejvhodnější se mně osobně zdála oblast centrálního Balkánu. Dalším důvodem bylo to, že květinový motiv se s ornamentem dobře aplikuje do velkého plošného dekoru, části takových motivů na sebe lze dobře navazovat a kompletovat větší celky. I barevně (a tedy významově) byly tyto kroje bližší mnou navržené barevné kombinaci pro zpracování praktické části práce.

Květinové motivy se objevují i ve zbylých oblastech Srbska, jsou ovšem od centrálně-srbských krojů odlišné svými tvary (např. tvary listů rostlin jsou jiné) a celkovým výtvarným dojmem.

Kroje z panonské a dinárské oblasti jsem si nevybrala dále také proto, že na nich převažují geometrické ornamenty a výšivky. Jejich barevnost se také od ostatních mírně odlišuje, převládají pestré barvy nad zlatou. Geometrický motiv pro mě byl nevhodný hned z několika důvodů. Prvním bylo, že esteticky nezapadal mezi mnou vybrané ornamentální a florální motivy, které působí velmi volně, na rozdíl od pevně daných geometrických útvarů. Druhým důvodem byla mnou zvolená technologie zpracování a podoba šperků, která není ideální pro zhotovování přesných geometrických, souměrných a přesně stejných opakujících se motivů.

Motivy jsem zpracovávala tak, že jsem si je volně překreslila na samostatné kreslicí kartony. Vzniklo mi tak několik kreseb motivů v přibližně stejné velikosti, v jaké jsem je následně vyšivala. Tento postup jsem zvolila proto, že některé jejich tvary a skladby ornamentů jsem měnila a upravovala již v této fázi a to tak, abych je přizpůsobila zvolené technologii realizace. Sjednotila jsem šířky linií, které motivy spojují a zjednodušovala některé prvky květin a listů.



Obr. 5 Nákrasy motivů pro další zpracování

Z těchto příprav jsem dále jak ručně, tak v grafickém programu tvořila větší ornamentální kompozice, které jsem využila pro náčrty kombinací barev a následně pro vypracování konečné podoby výšivky.

2.3 Použitá barevnost

Při volbě barevnosti jsem vycházela také z osobních zážitků z návštěv Černé Hory. V roce 1979 zemi postihlo velké zemětřesení. Nejvíce se dotklo mnou navštěvovaného pobřeží, měst Budva, Kotor, Bar a dalších. Následkem tohoto zemětřesení bylo zničeno mnoho budov, část z nich se sesunula i do moře. [4] Dodnes zůstávají i podél hlavních cest neopravené ruiny domů, které se postupně dále rozpadají. U jednoho takového domu mne zaujaly modro-bílé zbytky patrně z rozbitých malovaných kachlů, které byly krásným barevným akcentem v hromadách unyle šedé suti. Rozhodla jsem se tedy modro-bílou barevnou kombinací využít. Jde podle mého názoru o barevnost evokující středomoří a moře jako takové.

Zlatou barvu pro kontury jsem zvolila z důvodu toho, že má své významné místo ve výtvarné podobě folklorních motivů jak Černé Hory, tak Srbska. Srbové si ve víře ve větší a kvalitnější úrodu na kroje vyšívali motivy zlatých klasů, Černohorci se pak rádi pyšnili zlatými doplňky, kterými demonstrovali svůj majetek. [1]



Obr. 6 Barevný návrh realizace praktické části práce

2.4 Inspirativní osobnosti

2.4.1 Joyce J. Scott

Joyce J. Scott je baltimorská umělkyně s africkými kořeny, zabývající se zpracováním rokajových perliček. Ve svých špercích se snaží „vyprávět příběh“, reflektuje v nich americkou kulturu a kulturu svých předků, její díla slouží mimo jiné jako komentář k rasovým a politickým otázkám. [5]

Její tvorba mě na první dojem oslovila svojí barevností. Často ve své tvorbě používá podle mého názoru pro západní kulturu neobvyklé barevné kombinace, ve kterých se patrně odráží její africké kořeny. I přes to, jak jsou šperky, které vytváří, pestré, na mě působí uceleným a kompaktním dojmem. Vzbuzují také dojem lehkosti, navzdory hmotnosti a množství použitého materiálu. Právě v jisté monumentalitě jejích šperků jsem našla inspiraci pro svoji bakalářskou práci.



Obr. 7 Dílo Joyce J. Scott

2.4.2 Jaroslav Čermák

Jaroslav Čermák byl český malíř, který si oblast Černé Hory velmi oblíbil a vytvořil si k ní osobní vztah. Obdiv v něm vzbuzovala nejen povaha Černohorců, se kterou se ztotožňoval, ale také zdejší příroda. Oblíbil si místní hory, skály a výhledy z nich, stejně jako moře. Ve svých výtvarných dílech se Černé Hoře často věnoval, v jeho díle se objevují mimo jiné i prvky balkánské lidové kultury. S těmi zpočátku své tvorby zacházel velmi volně, nešlo o autentické zpracování. Do jisté míry také mapoval a znázorňoval běžný život v Černé Hoře druhé poloviny 19. století. Realistickou malbu kombinoval s prvky romantismu, čímž dosáhl osobitého malířského projevu. Během několika svých pobytů v této zemi vytvořil také nepřehledné množství skic, často se jedná o krajinářské studie volně související s jeho dalšími díly. [6]

Dílo Jaroslava Čermáka mě inspirovalo zpracováním prvků balkánského folkloru, jeho osobitým stylem a dramatickostí některých z jeho maleb.



Obr. 8 Obraz Jaroslava Čermáka

2.4.3 Karla Mokořová

Karla Mokořová je česká šperkařka působící v Havířově. V minulosti se věnovala drátovaným šperkům a zpracování polodrahokamů, můj obdiv si však získala svoji nynější tvorbou. Často pracuje s broušenými kameny, které zpracovává různými technikami šití z rokajových korálků. Okrajově se věnuje také koráلكové výšivce. [7]

Pro moji bakalářskou práci byla její práce inspirativní především v otázce barevných kombinací, často se v její tvorbě objevuje kombinace metalických a pestrých barev, kdy metalické barvy fungují jako kontury barevných bižuterních kamenů. Zároveň obdivuji preciznost, s jakou své šperky vytváří.



Obr. 9 Práce Karly Mokořové

3. Návrhy a skici

V první fázi skicování šperků jsem se rozhodovala, v jaké podobě je chci realizovat, a pro jakou část těla budou určené. Vybrala jsem si podobu náhrdelníku pro šperk, který jsem chtěla zhotovit zejména pro účely prezentace řemesla a jako samostatné výtvarné dílo. Mým záměrem nebylo navrhnout náhrdelník tak, aby byl vhodný pro denní nošení, proto jsem ho pojala jako límec větších rozměrů.

Návrhy broží navazují svým výtvarným i technologickým zpracováním na moji předešlou semestrální práci. Jedná se o kulaté oboustranné brože s vyšitým motivem, který je jakýmsi „výsekem“ motivu použitého na náhrdelníku, který je hlavní částí mé práce. Kulatý tvar jsem volila v souvislosti s oblinami na náhrdelníku. Jednou ze zamýšlených variant byly brože sestávající pouze ze samotných modrých ornamentů, tuto ideu jsem zavrhla z důvodu nekorespondujícího výsledného tvaru a barevnosti a pak také proto, že sama osobně spíše vyhledávám takové brože, které nemají členité tvary.

Prvním krokem při navrhování límce bylo vytvoření stříhu, tvaru jednotlivých dílů, ze kterých je ušit. Vycházela jsem z tvaru mezikruží s obdélníkovými přídávky na stojáček u krku. Tyto tvary jsem si nejdříve vystříhla z papíru a pracovala s papírovým modelem o sedmi dílech. Postupně jsem díly tvarovala na krejčovské panně a přizpůsobovala je tvaru ramen. Dalším krokem bylo vystřížení dílů z bavlněného plátna, na kterém jsem doladila detaily tvaru a záševky mezi díly.

Jeden z modelů, který pro účely konstrukce stříhu vznikl, jsem zhotovila z barevné plsti podobných vlastností, jako má materiál pro finální realizaci. Na tomto modelu jsem dělala ještě dílčí úpravy tvaru, zejména v oblasti krku.



Obr. 10 Papírový model náhrdelníku., **Obr. 11** Plstěný model střihu

Poté, co jsem vytvořila základ tvarů jednotlivých dílů jsem na ně mohla začít sesazovat připravené vzory. V některých místech jsem je doplnila, například jsem dokreslila provázání jednotlivých motivů, aby celý vzor působil uceleným dojmem. Vycházela jsem stále z tvarosloví lidového ornamentu. Dále jsem si ujasnila délku a tvar okrajů jednotlivých dílů, který jsem přizpůsobila ornamentálnímu dekoru.



Obr. 12 Motiv výšivky rozkreslený na jednotlivé díly

4. Použité materiály a technologie

4.1 Zkoušky materiálu

Zkoušky materiálu pro mě z velké části zastaly některé mé předchozí práce, kdy jsem se v rámci studia na střední škole intenzivně věnovala korálkové výšivce a dalším technikám tzv. beadweavingu. I přes velké zkušenosti s touto technikou jsem několik dílčích zkoušek provedla, zejména ve vztahu ke stálosti zlaté povrchové úpravy rokajl, a chování podkladového materiálu pro výšivku.

Zcela novou zkušeností pro mě byla konstrukce střihu pro náhrdelník. Při jeho tvorbě jsem zkoušek materiálu a způsobu sešívání jednotlivých dílů provedla hned několik.

4.2 Materiály

Volba nejvíce zastoupeného materiálu pro mě byla jasná od začátku úvah nad zpracováním bakalářské práce. Tvorbou z perliček se zabývám dlouhodobě, oslovuje mě jak škála dostupné barevnosti a typů perliček, tak velmi široké možnosti toho, jak s nimi pracovat.

Perličky jsou stěžejním prvkem mé práce, ostatní použité materiály zastávají zejména nosnou a pomocnou roli.

4.2.1 Perličky

Z perličkového sortimentu jsem využila výrobky firmy Preciosa Ornela, a.s., které mi pro účely zpracování bakalářské práce tato firma věnovala. Jde o rokajl ve velikostech 13/0 až 8/0, sekaný rokajl a broušený rokajl. Toto velikostní rozpětí jsem zvolila s ohledem na složitost vzoru, kdy mi různé velikosti rokajlu pomáhaly vyplnit různě velké prostory mezi motivy a vykreslit jejich kontury. Broušené a sekané rokajlové korálky jsem zvolila pro jejich optickoestetické vlastnosti.

Rokajl zlaté barvy je pokovený 24 karátovým zlatem pro větší odolnost v otěru.

Bílé pozadí broží a náhrdelníku tvoří mnou namíchaná směs perliček. Toto řešení jsem zvolila z důvodu toho, že rozmanitost typů, velikostí a zušlechtění perliček potlačí dále popsané „řádkování“ výšivky, které u složitých vzorů probíhá všemi směry a může vytvářet efekt „dětské čmáranice“.

České perličky jsem doplnila japonským rokajlem TOHO BEADS velikosti 15/0, který skýtá oproti českému několik rozdílů a výhod. Má výrazně stejnoměrný tvar, proto jsem ho použila v motivech kruhů a dalších pravidelných částech ornamentu. Další podstatnou vlastností pro jeho zpracování je větší průvlek, který umožní v porovnání s českými perličkami provléci více nití. Také jsem jím doplnila velikostní škálu některých barev.

4.2.2 Nitě

Nitě jsem použila nylonové, prodávané pod obchodním názvem S-lon ve velikostech AA (jemnost 33 tex) a D (jemnost 45 tex), bílé barvy. Jsou na průřezu ploché, a proto se hodí pro zpracování perliček, neboť se snadno provlékají, a to i několikrát. Tato vlastnost pro mě byla velmi podstatná, neboť při technice koráلكové výšivky je běžné, že každou jednou perličkou prochází až čtyři nitě. [8]

4.2.3 Neodymové magnety

Neodymové magnety jsou součástí broží, slouží k jejich sepnutí a umožňují, aby brož byla oboustranná. V každé jednotlivé broži je jeden samostatný magnet. Neodymové magnety jsem volila proto, že i při malém rozměru mají oproti některým jiným typům magnetů značnou sílu. [9] Použila jsem kotoučky o průměru 15mm a výšce 1mm.



Obr. 13 Způsob usazení magnetu v broži

4.2.4 Textilní podklad pro výšivku a podšívka výšivky

Podkladem pro výšivku je jak v případě náhrdelníku, tak broží, polyesterová plst'. Její tloušťka je 2mm, gramáž 350g/m^2 . Při jejím výběru jsem vycházela ze svých předchozích zkušeností s technikou koráلكové výšivky. Podstatnou vlastností pro mě byla kvalita povrchu.

Na spodní stranu broží jsem zvolila koženku, neboť je zde zapotřebí materiál, který bude odolávat vlivům denního nošení.

Podšívka náhrdelníku je tvořena plstí, stejně jako podklad pro výšivku.

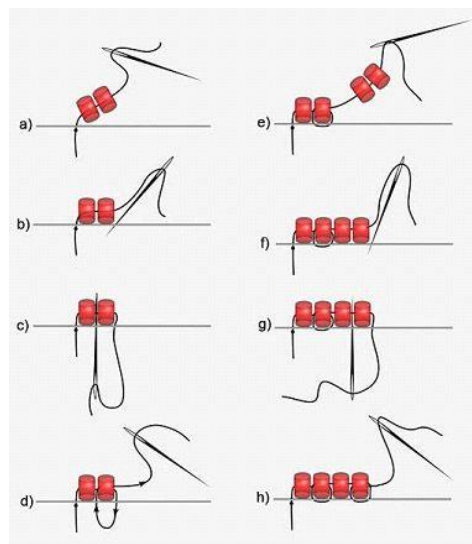
4.3 Technologie

4.3.1 Korálová výšivka

Nejvíce zastoupenou technologií, kterou ve své práci používám, je tzv. korálová výšivka. Spočívá v našívání korálků na textilní podklad. Mezi šperkaři vytvářejícími podobná díla, jako je moje práce, je velmi oblíbená.

Pro vyšívání jsem zvolila tenké jehly, speciálně určené pro práci s perličkami. Do očka jehly jsem si navlékla asi metr nitě a na jejím konci uvázala uzlík. Poté jsem navlečenou nit protáhla látkou v místě, kde jsem začala s výšivkou. Navlékla jsem si čtyři perličky, posunula je až na konec nitě, položila je na látku, a v místě, kde mi tento návlek končil, jsem projela jehlou na rubovou stranu výšivky. Z té jsem se na líc vrátila v polovině přidaného návleku, a dvě poslední perličky v něm nití protáhla tak, aby mi nit vycházela z posledního korálku v řadě. Opět jsem si navlékla další čtyři perličky a tento postup opakovala v celé vyšívané části práce. Pro srovnání a zpevnění vyšité řady perliček jsem jí poté ještě celou jednou projela další nití.

Podobným způsobem se také začišťují okraje korálové výšivky, jen s tím rozdílem, že perličky se přidávají po jedné.



Obr. 14 Postup našívání perliček na textilní podklad

5. Realizace

5.1 Brože

Realizaci broží jsem započala tím, že jsem si stanovila jejich rozměr a vyrobila si kartonovou šablonu stejné velikosti. Tu jsem následně několikrát obkreslovala na papír a vkreslovala do ní výseky z plošného dekoru připraveného pro výšivku náhrdelníku. Poté jsem si vybrala několik z nich, které jsem se rozhodla realizovat.

Tyto šablony jsem si rozstříhala na jednotlivé ornamenty a následně je světlou pastelkou obkreslila na připravenou plst'. Takto jsem si připravila rozkresy na všechny brože.

Poté jsem tyto kruhy s tolerancí přibližně jednoho centimetru obstříhla. Tento postup jsem zvolila z důvodu lepší manipulace s broží během postupu vyšívání.

Při vyšívání jsem postupovala od zlatých kontur s výjimkou kulatých tvarů. Ty jsem před konturami upřednostnila a vyšívala je od jejich středu, abych je následně konturou mohla přesně obšít. Poté jsem doplňovala modré ornamenty, a nakonec jsem vyšívala bílé pozadí.

Tímto způsobem jsem si vyšila všechny jednotlivé přední díly broží a přistoupila k jejich kompletaci.

Každý z dílů jsem po okrajích výšivky s takovou tolerancí, abych nepoškodila spodní nitě, opatrně obstříhla. Následně jsem si ho položila na tenkou vlnitou lepenku a tvar obkreslila. Obkreslený kruh jsem ještě o několik milimetrů zmenšila tak, aby se dal do broží všít jako výztuha. Do jeho středu jsem vystříhla otvor a vznikl mi tak tvar mezikruží.

Poté jsem k sobě začala jednotlivé vrstvy lepit. Jako první jsem oboustrannou páskou přilepila lepenkovou výztuhu k rubové straně vyšitého dílu. Do otvoru ve středu výztuhy jsem tavnou pistolí vlepila neodymový magnet. Po zatuhnutí lepidla jsem za pomoci oboustranné lepicí pásky přilepila koženku. Tu jsem následně podle předního dílu brože obstříhla.

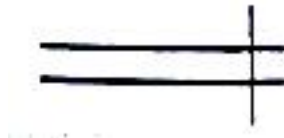
Jako poslední krok jsem začistila okraje výšivky a spolu s tím ještě po obvodu přichytila koženkovou vrstvu. Perličky po okrajích brože jsem přišívala podobným způsobem, jako při vyšívání. Jehlou jsem protáhla nit z rubové strany vyšité vrstvy na lícovou, navlékla perličku, a s malým posunem vpravo jehlu provlékla skrz koženku všemi vrstvami opět na líc výšivky. Poté jsem ji provlékla z levé strany přidané perličky, čímž jsem docílila toho, že mi perličky lehly do řady svým průvlekem souběžně s okrajem brože. Tento postup jsem opakovala po celém obvodu, po jeho došití jsem nit zapošila a odstříhla její přebytek. Během tohoto začišťování jsem stále korigovala tvar okraje koženkové části a upravovala ho.



Obr. 15 Začišťování okrajů brože

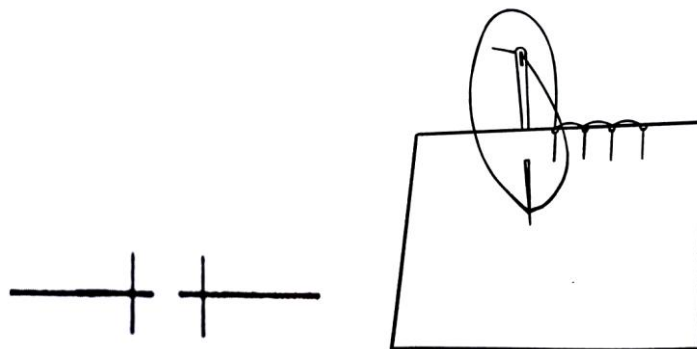
5.2 Náhrdelník

K realizaci náhrdelníku jsem přistoupila po zhotovení plstěného modelu a stříhu popsaného v předchozí kapitole. Po finálních úpravách stříhu jsem realizovala ještě jeden model ze stejné plsti, jakou jsem použila na finální výrobek. Na něm se ukázalo, že původně zamýšlený způsob sešití dílů za pomoci hřbetového švu nebude realizovatelný, neboť ho nedovolovalo hned několik vlastností materiálu. Plst', kterou jsem si vybrala a která splňovala mé nároky na provedení koráلكové výšivky, byla poměrně tuhá, což způsobovalo zvlnění dílů mezi švy. Dalším negativním důsledkem použití hřbetového švu byly nerovnosti mezi díly, které by následně výšivka dále zdůraznila.



Obr. 16 Hřbetový šev

Vystříhané díly jsem si tedy sesadila na krejčovskou pannu a sešila je dotykovým švem a smyčkovým stehem. Díly jsem sešivala po dvou a velký středový přední díl jsem si nechala samostatný, a to z důvodu jednodušší manipulace při vyšívání. Pro vyšší pevnost švů jsem postup sešití smyčkovým stehem provedla po rubu i líci.



Obr. 17 Dotykový šev., Obr. 18 Smyčkový steh

Poté jsem si na tyto našpendlené díly přenesla motiv. Postupovala jsem tak, že jsem si dekor rozdělený na díly okopírovala na kreslicí karton, poté vystříhala motiv a jednotlivé tyto části našpendlila na díly. Světlou pastelkou jsem je obtáhla. V místech, kde se s papírovou předlohou obtížně pracovalo, jsem motiv dokreslovala podle předlohy bez šablony. Tento postup jsem zvolila proto, že bral v potaz spojení dílů, které na sebe v papírovém stříhu dokonale nenavazovaly z důvodu vykrojení záševků pro vytvarování stojáčku.

Před započítím výšivky jsem na okraje náhrdelníku všila zapínání tvořené háčkem a očkem. Vybírala jsem mezi zlatou a bílou barvou komponentů. Pro bílou jsem se rozhodla z toho důvodu, že zapínání navazuje na pozadí a nikoli na vzor, a podle mého názoru tedy bílá barva nijak nenarušovala celkový dojem.

Poté jsem začala jednotlivé díly vyšívat. Postup jsem zvolila obdobný jako v případě broží, tedy jako první jsem vyšívala kulaté části směrem ze středů a zlaté kontury. Následně jsem doplňovala modré plochy ornamentů a bílé pozadí. V modrých ornamentech jsem se rozhodla pro jemné barevné přechody, které podle mého názoru podporují plastičnost a výraz celého díla.

Nakonec jsem i límec podšila pro celkové zpevnění a zakrytí zadní strany výšivky.



Obr. 19 Postup vyšívání náhrdelníku

6. Závěr

Má bakalářská práce pro mě byla cennou zkušeností zejména z pohledu použité technologie, neboť jde o mé zatím nejrozsáhlejší dílo realizované ze skleněných perliček. Velmi ráda bych se této a příbuzným technikám dále věnovala ve své tvorbě, neboť je to něco, co mě opravdu bavilo a naplňovalo.

Jako velmi přínosné pro mé osobní poznání hodnotím i téma balkánského folkloru, protože mě přivedlo k dalšímu poznání kultury, která je mé rodině blízká, stejně jako kultury ze vzdálenějších částí Srbska.

Myslím, že záměr vytvořit jak šperk, který bude demonstrovat možnosti, jakými lze řemeslně zpracovávat skleněné perličky, tak i takový šperk, který bude určený pro denní nošení, se mi podařilo naplnit.

7. Fotodokumentace







8. Seznam použité literatury

- [1] Dějiny srbské kultury. V Praze: Nakladatelství Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, 1995, 211 s., lxiv s. barev. il. ISBN (váz.):.
- [2] ŠESTÁK, Miroslav. Dějiny jihoslovanských zemí. Praha: Lidové noviny, 1998, 756 s. Dějiny států. ISBN 80-7106-266-9.
- [3] PANACOMP Wonderland Travel; Serbian traditional costumes [online], [cit. 18.12.2017] Dostupné z: <http://www.panacomp.net/serbian-traditional-costumes/>
- [4] SEIZMOLOŠKI ZAVOD CRNE GORE; Katastrofalni zemljotres od 15. aprila 1979. Rodine [online], [cit. 20.4.2018] Dostupné z: <http://www.seismo.co.me/questions/13.htm>
- [5] CRAFT IN AMERICA; JOYCE J. SCOTT [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z: <http://www.craftinamerica.org/artists/joyce-j-scott/>
- [6] RODON.CZ; Čermák Jaroslav - 1831 – 1878 [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z: <http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/cermak-jaroslav-96>
- [7] KARLA MOKROŠOVÁ; Můj příběh [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z: <http://www.jewelryfrombeads.com/pribeh.aspx>
- [8] KUMIHIMO DISK & PLATE; All About Nylon Beading Cord: S-Lon, Superlon, C-Lon [online] [cit. 26.4.2018] Dostupné z: <http://topcenter.typepad.com/blog/2014/12/all-about-nylon-beading-cord.html>
- [9] MAGNETY S.R.O.; Neodymové magnety [online] [cit. 26.4.2018] Dostupné z: <http://eshop.magnetyeu.cz/magnety-neodym-ndfeb>

Seznam obrázků

- Obr. 1 Ženské kroje dinárské oblasti [online] [cit. 6.1.2018] Dostupné z: <http://www.panacomp.net/narodne-nosnje-srbije/>
- Obr. 2 Mužský kroj přímořské oblasti [online] [cit. 6.1.2018] Dostupné z: <https://malbasa.wordpress.com/2011/06/22/sveto-i-svetovno/bar-017-crnogorska-muska-narodna-nosnja/>

- Obr. 3 Detail kroje z oblasti centrálního Balkánu [online] [cit. 6.1.2018] Dostupné z:
<http://www.riznicasrpska.net/likovnaumetnost/index.php?topic=41.0>
- Obr. 4 Detail kroje panonské oblasti [online] [cit. 6.1.2018] Dostupné z:
<http://www.panacomp.net/narodne-nosnje-srbije/>
- Obr. 5 Nákresy motivů pro další zpracování
- Obr. 6 Barevný návrh realizace praktické části práce
- Obr. 7 Dílo Joyce J. Scott [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z: <http://www.mobilia-gallery.com/artists/joyce-j-scott>
- Obr. 8 Obraz Jaroslava Čermáka [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z:
<http://www.rodon.cz/zivotopisy-umelcu/cermak-jaroslav-96>
- Obr. 9 Práce Karly Mokrošové [online] [cit. 25.4.2018] Dostupné z:
<http://www.jewelryfrombeads.com/produktDetail.aspx?id=273>
- Obr. 10 Papírový model náhrdelníku
- Obr. 11 Plstěný model stříhu
- Obr. 12 Motiv výšivky rozkreslený na jednotlivé díly
- Obr. 13 Způsob usazení magnetu v broži
- Obr. 14 Postup našívání perliček na textilní podklad [online] [cit. 27.4.2018]
Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/629518854138016531/>
- Obr. 15 Začišťování okrajů brože
- Obr. 16 Hřbetový šev. VELÍKOVÁ, Eva. Oděvní technologie: pro učební obor Krejčí, Krejčová. Praha: Informatorium, 2000. ISBN 80-86073-59-9.
- Obr. 17 Dotykový šev. VELÍKOVÁ, Eva. Oděvní technologie: pro učební obor Krejčí, Krejčová. Praha: Informatorium, 2000-. ISBN 80-86073-59-9.
- Obr. 18 Smyčkový steh. ZOUHAROVÁ, Jana. Výroba oděvů. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2004. ISBN 80-7083-782-9.
- Obr. 19 Postup vyšívání náhrdelníku